

5. Burdanova, V.S. (2000). Obstoielstva, podlezhashchie dokazyvaniu po ugovnomu delu, v strukture chastnoi kriminalisticheskoi metodiki [Circumstances subject to proving in a criminal case in the structure of private forensic methods]. *Trudy SPb IuI GP RF*. No. 2. P. 62–66 [in Russian].
6. Selivanov, N.A. (1977). Kriminalisticheskie kharakteristiki prestuplenii i sledstvennye situatsii v metodike rassledovaniia [Forensic characteristics of crimes and investigative situations in the investigation methodology]. *Sotsialisticheskaia zakonnost*. 1977. No. 2. P. 56–59 [in Russian].
7. Tishchenko, V.V. (2002). Koryslyvo-nasylnytski zlochyny: kryminalistychnyi analiz [Selfish and violent crimes: forensic analysis]. Odesa: Yurydychna literatura. 360 p. [in Ukrainian].
8. Zhuravel, V.A. (2010). Obstavyny, shcho pidliahaiut ziasuvanniu, u strukturi kryminalistychnoi metodyky [Circumstances to be clarified in the structure of forensic methodology]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. Vyp. 10. 660 p. [in Ukrainian].
9. Tishchenko, V.V. (2007). Teoretychni i praktychni osnovy metodyky rozsliduvannia zlochyniv: monohrafiia. Odesa: Feniks. 260 p. [in Ukrainian].
10. Melnyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (2007). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. 4-te vyd., pererobl. ta dopovn. Kyiv: Yurydychna dumka. 1184 s. [in Ukrainian].
11. Zakhopleniia zaruchnykiv u Lutsku. U MVS rozpovily podrobytsi. [Hostage-taking in Lutsk. The Ministry of Internal Affairs told the details]. *Tyzhden.ua*. (2020). URL: <https://tyzhden.ua/News/245843> [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.25>

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЩОДО РОЗШУКУ ВИКРАДЕНОГО МАЙНА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК

Юлія Висотенко

*здобувачка кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-0933-6884*

Анотація. У науковій статті автор досліджує питання, пов'язані з організацією заходів щодо розшуку викраденого майна на початковому етапі розслідування. З цією метою у статті проаналізовано різноманітні підходи до визначення предмета злочинного посягання як основного елементу криміналістичної характеристики крадіжок та визначено типовий перелік майна, на заволодіння яким спрямований умисел особи злочинця. Проведено порівняння різних категорій предметів злочинного посягання залежно від способу злочину, вікових властивостей суб'єкта кримінального правопорушення та його потреб, місця та часу вчинення крадіжки. Запропоновано розглядати діяльність щодо розшуку викраденого майна на початковому етапі розслідування у кількох аспектах: як процес взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, спрямований на встановлення місцезнаходження викраденого майна, його вилучення та повернення власнику; як тактичний прийом окремих слідчих (розшукових) дій; як тактичну операцію «Розшук викраденого майна»; як оперативно-розшуковий захід.

Ключові слова: крадіжка, розслідування, предмет злочинного посягання, організація діяльності, спрямованої на розшук викраденого майна.

ORGANIZATION OF MEASURES TO SEARCH FOR STOLEN PROPERTY AT THE INITIAL STAGE OF INVESTIGATION OF THEFT

Yuliia Vysotenko

*Applicant at the Department of Criminology and Forensic Medicine
National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-0933-6884*

Abstract. In the scientific article, the author explores issues related to the organization of measures to search for stolen property at the initial stage of the investigation. To this end, the article analyzes various approaches to determining the subject of criminal encroachment as the main element of the forensic characterization of theft and identifies a typical list of property to be seized by the intent of the offender. Conducted comparison of different categories of objects of criminal encroachment depending on the method of the crime, age characteristics of the subject of the criminal offense and his needs, place and time of theft. It is proposed to consider the search for stolen property at the initial stage of the investigation in several aspects: as

a process of interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine, aimed at establishing location of stolen property, its seizure and return to the owner; as a tactical method of individual investigative (search) actions; as a tactical operation "Search for stolen property"; as an operational and investigative measure.

Key words: theft, investigation, subject of criminal encroachment, organization of activities aimed at searching for stolen property.

ORGANIZACJA DZIAŁAŃ POSZUKIWAWCZYCH SKRADZONEGO MIENIA NA POCZĄTKOWYM ETAPIE DOCHODZENIA W SPRAWIE KRADZIEŻY

Yuliia Vysotenko

*student Katedry Kryminalistyki i Medycyny Sądowej
Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-0933-6884*

Adnotacja. W artykule naukowym autor bada kwestie związane z organizacją działań poszukiwawczych skradzonego mienia na początkowym etapie dochodzenia. W tym celu w artykule przeanalizowano różne podejścia do określenia przedmiotu przestępstwa jako głównego elementu kryminalistycznej charakterystyki kradzieży i określono typową listę mienia, do której przejęcia celem jest intencja osoby sprawcy. Porównano różne kategorie przedmiotów przestępstwa w zależności od sposobu przestępstwa, właściwości wieku podmiotu przestępstwa i jego potrzeb, miejsca i czasu popełnienia kradzieży. Zaproponowano, aby rozważyć działalność w poszukiwaniu skradzonego mienia na początkowym etapie dochodzenia w kilku aspektach: jako proces współdziałania organów śledztwa przedprocesowego z innymi organami i jednostkami Policji Narodowej Ukrainy, mający na celu ustalenie lokalizacji skradzonego mienia, jego zajęcie i zwrot właścicielowi; jako odbiór taktyczny poszczególnych czynności śledczych (poszukiwawczych); jako operacja taktyczna „poszukiwanie skradzonego mienia”; jako zdarzenie operacyjne i poszukiwawcze.

Słowa kluczowe: kradzież, dochodzenie, przedmiot przestępstwa, organizacja działań mających na celu poszukiwanie skradzonego mienia.

Вступ. Кримінальні правопорушення проти власності вчиняються з метою незаконного заволодіння чужим майном. Водночас здебільшого навіть після встановлення та затримання особи злочинця предмети злочинного посягання, які були викрадені, не повертаються потерпілому. Серед основних причин такої негативної ситуації є вкрай незадовільний стан здійснення підрозділами Національної поліції України заходів, спрямованих на протидію обігу майна, одержаного злочинним шляхом.

Основна частина. Дослідженням та розробкою теоретико-методологічного забезпечення проблеми боротьби із корисливими злочинами, в тому числі вивченням складових елементів криміналістичної характеристики крадіжок та особливостей розслідування зазначеної категорії злочинів, займалися вчені у галузі криміналістики, кримінології, психології, кримінального процесу і права, зокрема: В.П. Бахін, В.Д. Берназ, Т.В. Варфоломєєва, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, В.С. Кузьмічов, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, В.Т. Маляренко, М.В. Салтєвський, М.Я. Сегай, О.П. Снігерьов, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалова, М.І. Хавронюк, В.Г. Хахановський, П.В. Цимбал, К.О. Чаплинський, С.С. Чернявський, Ю.М. Чорноус, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило та інші.

Метою статті є формування науково обґрунтованих пропозицій та криміналістичних рекомендацій, спрямованих на поліпшення стану протидії обігу майна, одержаного злочинним шляхом та вдосконалення організації діяльності щодо його розшуку в процесі розслідування.

Результати. Предмет злочинного посягання є обов'язковим елементом криміналістичної характеристики крадіжок, вчинених групою осіб, його ознаки мають самостійне кримінально-правове значення, впливають на підстави кримінальної відповідальності, на кваліфікацію діяння, а також на можливості з'ясування механізму спричинення майнової шкоди та вирішення питання щодо встановлення розміру матеріальних збитків.

Слід зазначити, що дискусії навколо визначення поняття «предмет злочину» тривають упродовж багатьох років із різними підходами авторів до встановлення його змісту. Більшість учених визначає предмет злочину як предмети (речі) матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину. Інші вказують, що предметом злочину є те, з приводу чого виникають відносини між людьми. При цьому автори визнають, що предмет суспільних відносин може бути предметом злочину за умови, якщо цінності, з приводу яких складаються відносини: а) зазнають злочинного впливу в процесі посягання, внаслідок чого кому-небудь загрожує або створюється загроза заподіяння шкоди; б) через це вони поставлені під кримінально-правову охорону. Треті визначають предметом злочину ті речі матеріального світу, впливаючи на які суб'єкт заподіє шкоду об'єкту злочину. Четверті дефініцію предмета злочину розуміють як конкретний матеріальний об'єкт, у якому відбиваються певні сторони, властивості суспільних відносин (об'єкта злочину), шляхом фізичного впливу на який загрожує суспільно небезпечна шкода у сфері цих відносин. П'ята група схиляється до визначення предмета злочину як предметів (речей) матеріального світу, із певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину (Demidova, 2010: 267).

Водночас предметом абсолютної більшості злочинів проти власності закон називає майно – речі матеріального світу з притаманними їм специфічними ознаками фізичного, економічного та юридичного характеру, які відіграють велике значення для встановлення особи злочинця та організації розшуку викрадених речей.

Криміналістичний підхід до дослідження предмета крадіжки, на відміну від кримінально-правового, полягає в тому, що його відмінні ознаки відокремлюють його від подібних речей матеріального світу, оскільки він відіграє важливу роль у структурі криміналістичної характеристики крадіжок та є джерелом фактичної інформації, що своєю чергою зумовлює його організаційне і тактичне значення для розслідування та розкриття цієї категорії злочинів (Shcherbakova, 2006: 29).

З метою визначення специфічних рис предмета злочинного посягання та його місця у структурі криміналістичної характеристики злочину, взаємозв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики, а також з метою формування пропозицій щодо проведення заходів, спрямованих на поліпшення ситуації, пов'язаної із поверненням викраденого у потерпілих майна, пропонуємо вивчити матеріали досліджень, проведених у різний період стосовно різних, але найбільш типових злочинів проти власності. Так, типовим предметом злочинного посягання визначають:

– І.В. Пиріг, В.В. Самсонова (2017), під час дослідження крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств та дачних кооперативів: зелені насадження (саджанці дерев, кущі), квіти – 23%; сільськогосподарську продукцію: фрукти та овочі – 66%; одяг, побутові речі, гроші, аудіо-, відеотехніка, супутникові антени та приладдя до них – 17%; засоби для відпочинку: надувні, металеві й пластикові човни та мотори до них, велосипеди, надувні матраци, риболовні снасті тощо – 27%; продукти харчування та алкогольні напої – 37%; сільськогосподарський інвентар, інструменти – 48%; будівельні матеріали – 15%; вироби з чорного металу – 20%; вироби з кольорового металу (37%) (Pyrih et al., 2017: 13).

– І.В. Сорока (2017), в межах вивчення крадіжок, вчинених неповнолітніми: гроші і коштовності – 81%; мобільні телефони, планшети фотоапарати та комп'ютерна техніка – 79%; одяг – 52%; продукти харчування та алкогольні вироби – 31%; побутова техніка (телевізори, мікрохвильові печі) – 11%; інструменти, інвентар – 9%; вироби з чорних і кольорових металів – 9%; велосипеди – 7%; частини автомобілів, запчастини до них – 4%; електрообладнання – 2% (Soroka, 2017: 51).

– Бистрицький Б.В. (2016) у зв'язку з опрацюванням актуальних питань стосовно грабежів, вчинених неповнолітніми: транспортні засоби (автомобілі, мотоцикли, мопеди, велосипеди) (12,5%); аудіо, відеоапаратура (7,5%); предмети одягу та взуття (7,5%); продукти харчування, алкогольні, тютюнові вироби (10,0%); гроші (27,5%); коштовності (15%); мобільні телефони (17,5%); жіночі сумки (2,5%) (Bystrytskyi, 2016: 68).

– О.В. Сіренко (2012), під час вивчення злочинів проти власності, які вчинені неповнолітніми: транспортні засоби (автомобілі, мотоцикли, мопеди, велосипеди) (17,0%); аудіо, відеоапаратура (19,0%); предмети одягу та взуття (17,0%); продукти харчування, алкогольні, тютюнові вироби (13,0%), гроші (14,0%), коштовності (4,0%), мобільні телефони (10,0%), жіночі сумки, барсетки (4,0%) (Sirenko, 2012: 42).

– Щербак А.В. (2006), в межах дослідження розбійів, вчинених з метою заволодіння приватним майном громадян: гроші або цінні папери – 60%; мобільні телефони – 38%; годинники, коштовності, прикраси – 12%; транспортні засоби (автомобілі, мопеди, велосипеди) – 11%; теле-, фото-, відеоапаратура; музичні прилади – 9%; одяг, взуття – 6%; вино-горілчані напої або продукти харчування – 5%; інші предмети – 2% (Shcherbakova, 2006: 42).

Порівняння такого відсоткового розподілу предметів злочинного посягання в межах вчинення майнових злочинів у різні роки дає змогу дійти висновку, що характеристики предмета злочинного посягання взаємопов'язані та залежать від способу злочину, вікових властивостей суб'єкта кримінального правопорушення та його потреб, можливостей збагатити своє матеріальне становище за допомогою таких предметів, місцем та часом вчинення кримінального правопорушення тощо.

За результатами нашого дослідження найбільш типовими предметами злочинного посягання у разі вчинення крадіжок групою осіб є: грошові кошти – 63,1%; ювелірні вироби – 45,1%; смартфони та мобільні телефони, аксесуари до них – 44,2%; ноутбуки, планшети, інша електротехніка – 37,7%; малогабаритна побутова електротехніка – 23,7; алкогольні напої – 20,3%; предмети інтер'єру – 16,5%; одяг – 16%; вироби з чорного та кольорового металу – 15,4%.

На нашу думку, у сучасних умовах під час вирішення питання щодо обрання предмета злочинного посягання особа злочинця враховує не лише його матеріальну вартість та можливість отримання легкої наживи шляхом його збуту, а і його форму та габаритні розміри.

Емпіричні дані, отримані в межах дослідження, дають змогу дійти висновку, що відсутність у предмета посягання чітких характеристик та ознак, які вказують на його приналежність конкретній особі (грошові кошти), а також незначні розміри дозволяють злочинцям безперешкодно залишати місце події непоміченими, а у окремих випадках розраховувати, що навіть у разі затримання довести приналежність викрадених та вилучених у нього речей іншій особі буде неможливо.

Таким чином, характеристика предмета злочинного посягання як елементу криміналістичної характеристики злочинів є вкрай важливим компонентом для побудови логічних зв'язків між ним та рештою елементів криміналістичної моделі крадіжки, таких як предмет посягання – знаряддя вчинення злочину; предмет посягання – особа злочинця; предмет посягання – спосіб злочину; предмет посягання – шляхи його збуту тощо. Відомості про предмет посягання нерідко є важливим джерелом встановлення інформації про осіб, які вчинили крадіжку, їх кількість, вибраний ними спосіб злочину, ймовірні шляхи збуту або реалізації.

Потрібно звернути увагу, що науково-методичне забезпечення порядку організації розшуку викраденого майна нині перебуває на досить низькому рівні. Відсутність якісних монографічних розробок, авторських алгоритмів щодо тактики дій у різних слідчих ситуаціях та залежно від обсягу вихідних даних негативно

впливає на оперативність вирішення таких питань, які пов'язані із поверненням потерпілому викраденого у нього майна.

Під час анкетування слідчих встановлено, що в межах розслідування крадіжок потерпілі здебільшого зацікавлені у результаті, який зумовлює лише можливість повернення викраденого майна, – 43%; 22% – у поверненні майна та притягненні винних осіб до кримінальної відповідальності; 28% відповісти не змогли і лише 7% – повідомили, що задоволювались би лише покаранням правопорушника.

На нашу думку, діяльність, спрямована на розшук викраденого майна, може розглядатись у кількох аспектах: як процес взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, що спрямований на встановлення місцезнаходження викраденого майна, його вилучення та повернення власнику; як тактичний прийом окремих слідчих (розшукових) дій/огляд, обшук; як тактична операція «Розшук викраденого майна»; як оперативно-розшуковий захід.

1. Взаємодія органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України являє собою спільну діяльність із запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб та регламентується Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженою наказом МВС України від 07.07.2017 № 575.

Основними принципами взаємодії є швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень; самостійність слідчого (дознавача) в процесуальній діяльності; оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; дотримання загальних засад кримінального провадження та забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування.

Водночас швидке та повне розслідування і розкриття кримінальних правопорушень досягається шляхом поєднання зусиль усіх органів та підрозділів поліції, забезпечення належного рівня їх взаємодії відповідно до вимог законодавства щодо отримання, збирання, накопичення та використання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про події і факти, які можуть сприяти їх розслідуванню і розкриттю, що є невід'ємним завданням для всіх працівників поліції.

Першочерговими заходами та невідкладними слідчими (розшуковими) діями у напрямі забезпечення розшуку викраденого майна є: проведення огляду місця події; переслідування і затримання правопорушників, використання всіх необхідних сил та засобів для досягнення мети (показання свідків, потерпілих, використання слідової інформації, залучення спеціалістів-кінологів тощо); проведення розшукових заходів у місцях перебування осіб, схильних до вчинення правопорушень (у тому числі збуту викраденого майна); проведення опитування осіб, які проживають або працюють поблизу місця вчиненого правопорушення, а також осіб, які могли перебувати на можливих шляхах руху правопорушника до та від місця події, з метою встановлення свідків; установа базових станцій операторів мобільного (рухомого) зв'язку, що обслуговують територію, на якій знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, та можливих напрямків руху особи, яка його вчинила, а також інших місць з урахуванням обставин кримінального правопорушення; проведення поквартирного чи подвірного обходу для збирання відомостей про подію (у разі отримання інформації, яка матиме важливе орієнтує або доказове значення, таку інформацію слід зафіксувати у поясненні; якщо під час обходу відомостей, які можна було використати під час розслідування не отримано – необхідно скласти рапорт із зазначенням конкретних відпрацьованих ділянок); обстеження місцевості в районі вчинення кримінального правопорушення, виявлення загублених, викинутих правопорушником знарядь злочину, інших предметів, отримання додаткової інформації про подію та осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; орієнтування особового складу органів та підрозділів поліції на території обслуговування, на якій учинено кримінальне правопорушення, та суміжних територіях, а також (за необхідності) представників громадськості про характер, час, місце і спосіб учинення кримінального правопорушення, кількість осіб, які його вчинили, їх зовнішність, прикмети викраденого та про інші відомості, що мають значення для встановлення правопорушників та їх розшуку; використання можливостей баз (банків) даних єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України та інших інформаційних ресурсів, а також засобів масової інформації; перевірка осіб за базами (банками) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, та іншими інформаційними ресурсами, передбаченими статтями 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію»; проведення інших заходів та дій, необхідних для встановлення події кримінального правопорушення, особи злочинця та пошуку викраденого майна.

2. Як тактичний прийом окремих слідчих (розшукових) дій/огляд, обшук.

Типовими слідчими (розшуковими) діями, пов'язаними з обстеженням території, приміщень, ділянок місцевості, предметів, а також людей, є огляд та обшук.

Слідчий огляд являє собою різновид слідчої (розшукової) дії, зміст якої полягає у візуальному обстеженні слідчим визначеної території, ділянки місцевості, приміщення або іншого матеріального об'єкта з метою виявлення, фіксації та вилучення матеріальних слідів кримінального правопорушення. Слід зазначити, що обшук з точки зору алгоритмізації дій майже не відрізняється від слідчого огляду, але існує низка процесуальних і тактичних відмінностей, які зумовлюють його сутність.

Під поняттям «обшук» слід розуміти обґрунтовану доказами слідчу (розшукову) дію, яка полягає у примусовому цілеспрямованому обстеженні приміщень, споруд, житла, робочих місць, транспортних засобів, ділянок місцевості, що перебувають у віданні обшукуваної особи та членів її сім'ї, юридичної особи або окремих громадян із метою знаходження, виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, також предметів, документів та речових доказів, що мають значення у кримінальному провадженні.

Згідно зі ст. 234 КПК України обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб (Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy, 2012).

Схожість обшуку та огляду зумовлюється спільністю завдань цих слідчих (розшукових) дій – пошук і виявлення об'єктів, які мають значення доказу у кримінальному провадженні. Разом із тим обшук, на відміну від огляду, має примусовий характер, який проявляється в тому, що обстеження житла чи іншого володіння особи, а також особистий обшук можуть проводитися без згоди обшукуваної особи, всупереч її волі, з втручанням у сферу її інтересів.

Отже, під час проведення огляду (обшуку) одним з основних методів роботи слідчого, в контексті досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, є побудова останнім у межах визначених слідчих (розшукових) дій такої лінії поведінки, яка дозволить якнайшвидше встановити місцезнаходження викраденого майна та забезпечити його повернення потерпілій особі.

Узагальнення слідчої практики дає змогу дійти висновків, що під час проведення обшуків найчастіше використовуються такі тактичні прийоми:

- 1) залучення підозрюваного, свідка, потерпілого до проведення обшуків;
- 2) спостереження за поведінкою осіб, у яких проводять обшук. Участь в обшуку підозрюваних дозволяє слідчому спостерігати за їхніми психофізичними реакціями під час проведення слідчої (розшукової) дії, що своєю чергою ефективно відображається на можливості отримання позитивного результату. Спостереження за поведінкою обшукуваного надає можливість виявити, які саме дії пошукової групи викликають в обшукуваного відповідну негативну реакцію;
- 3) видалення підозрюваних з місця проведення обшуку застосовується для забезпечення подальших можливостей щодо використання необізнаності особи про хід та результати обшуку під час проведення допитів;
- 4) використання рефлексії обшукуваних осіб. За допомогою рефлексії слідчий викликає певні реакції злочинців або створює конкретні умови, за яких особа вчиняє певні дії, і спостерігає за ними для викриття прихованих об'єктів;
- 5) відволікаючі прийоми. Обшук із застосуванням відволікаючих прийомів найчастіше використовується у випадках, коли слідчий заздалегідь володіє інформацією про місця приховання розшукуваних об'єктів (схованки), однак при цьому недоцільно розкривати злочинцям (їх захисникам) свою поінформованість та її джерела;
- 6) «словесна розвідка». Словесна розвідка полягає в тому, що слідчий під час пошукових дій називає вголос об'єкти, які будуть обшукані наступними. При цьому слідчий повинен створити враження в обшукуваного, що розшукувані предмети будуть обов'язково знайдені. Використання прийому словесної розвідки дозволяє слідчому не тільки діагностувати ставлення обшукуваного до того, що відбувається, а й спонукати його до спілкування, змінити поведінку й вибрану тактику дій;
- 7) постановка запитань обшукуваному та зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного;
- 8) роз'яснення неправильно зайнятої обшукуваним позиції та необхідності надання допомоги органам досудового розслідування;
- 9) застосування техніко-криміналістичних засобів під час проведення обшуку (Chaplynskyi, 2011).

3. Як тактична операція «Розшук викраденого майна».

Безсистемність під час проведення розслідування призводить до затягування строків розслідування, необхідності проведення повторних та додаткових СРД, а подекуди і до втрати доказової інформації. Слідчі підрозділів НПУ пояснюють таку ситуацію відсутністю досвіду – 32%; значним навантаженням – 40%; дефіцитом часу – 10% та відсутністю необхідних знань та навичок – 18%.

Досліджуючи питання розшуку викраденого майна, необхідно звернути увагу, що це складний багатоетапний процес, який потребуватиме взаємодії та узгодженості дій між усіма учасниками слідчо-оперативної групи. Водночас необхідно звернути увагу, що вирішення питання про розшук викраденого майна може мати позитивний результат за умови реалізації заходів засобами декількох слідчих (розшукових) дій. Тобто у таких ситуаціях, безперечно, доцільно звертатись до організації тактичної операції «Розшук викраденого майна», що дозволить застосувати весь арсенал можливостей та заощадити час. Найбільш типовими специфічними заходами в межах зазначеної тактичної операції є: проведення оперативних заходів у місцях вірогідної реалізації і приховання викраденого; проведення обшуків за місцем проживання та роботи підозрюваних; проведення оперативних заходів.

4. Як оперативно-розшуковий захід.

Взаємодія органу досудового розслідування з оперативними підрозділами у разі виявлення і розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів – це узгоджена, підпорядкована єдиному задуму діяльність, здій-

снювана шляхом оптимального використання властивих їм засобів і методів з метою найбільш ефективного вирішення завдань, що виникають у разі виявлення і розслідування таких злочинів.

Процес такої взаємодії регламентується безпосередньо п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, згідно з якою слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy, 2012).

Згідно зі ст. 9 Закону України «Про оперативну розшукову діяльність» у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа, про що виноситься відповідна постанова (Bernaz, 2013: 228). Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативну розшукову діяльність» оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності серед інших за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право:

1) проводити контрольовану поставку та контрольовану й оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 КПК України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами МВС України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, Державної податкової служби України, Служби безпеки України, Державної митної служби України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;

2) з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України, – витребувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення в установленому порядку. Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених КПК України;

3) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 КПК України;

4) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 КПК України;

5) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263–265 КПК України;

6) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 КПК України;

7) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 КПК України;

8) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 КПК України;

9) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 КПК України;

10) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 КПК України (Bernaz et al., 2013: 76–79).

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 КПК України, зокрема ст. 250 КПК, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, зумовлених специфікою мети їх проведення (Bernaz, 2013: 229).

Висновки. Таким чином, діяльність щодо організації заходів, спрямованих на розшук викраденого майна, має вирішальне значення під час розслідування і може бути розглянута в кількох аспектах: як процес взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, спрямований на встановлення місцезнаходження викраденого майна, його вилучення та повернення власнику; як тактичний прийом окремих слідчих (розшукових) дій/огляд, обшук; як тактична операція «Розшук викраденого майна»; як оперативно-розшуковий захід. Вибір слідчим того чи іншого напрямку, в межах якого буде вирішено завдання щодо розшуку викраденого майна, повернення його потерпілому, залежатиме від слідчої ситуації, яка склалась на початковому етапі розслідування та забезпечить розкриття злочину по «гарячих слідах».

Водночас незалежно від того, який напрям буде вибраний слідчим, зволікання із побудовою версій та перевіркою їх слідчим або оперативним шляхом призведе до негативних наслідків у вигляді неможливості встановлення місця знаходження належному потерпілому майна та його неповернення останньому.

Список використаних джерел:

1. Берназ В.Д. Правова природа, поняття та загальна класифікація негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*, 2013. № 5. С. 226–231.
2. Берназ В.Д., Прутула А.М. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України: науково-практичний коментар / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса, 2013. 190 с.
3. Бистрицький Б.Ю. Розслідування грабежів, учинених неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 245 с.
4. Демідова Л. Майно як предмет злочину. *Вісник Академії правових наук*. 2010. № 3 (62). С. 267–275.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
6. Пиріг І.В., Самсонова В.В. Методика розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств та дачних кооперативів : монографія. Дніпро, 2017. 152 с.
7. Сіренко О.В. Криміналістична характеристика крадіжок, грабежів та розбійних нападів, вчинених неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2012. 204 с.
8. Сорока І.В. Розслідування крадіжок майна громадян, учинених неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2017. 257 с.
9. Чаплинський К.О. Тактичні прийоми проведення обшуку. 2011. С. 208–214. URL: <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2011/2011-lav-2-2.pdf#page=208...>
10. Щербаківа Г.В. Початковий етап розслідування розбоїв, вчинених з метою заволодіння приватним майном громадян : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2006. 200 с.

References:

1. Bernaz, V.D. (2013). Pravova pryroda, poniattia ta zahalna klasyfikatsiia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii [Legal nature, concepts and general classification of covert investigative (search) actions]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Yurysprudentsiia*. No. 5. Pp. 226–231 [in Ukrainian].
2. Bernaz, V.D., Prytula, A.M. (2013). Pro operatyvno-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy: naukovopraktychnyi komentar [On operational and investigative activities: Law of Ukraine: scientific and practical commentary]. Odessa, 2013. 190 p. [in Ukrainian].
3. Bystrytskyi, B.Iu. (2016). Rozsliduvannia hrabezhyv, uchynenykh nepovnlitnymy [Investigation of robberies committed by minors]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kyiv. 245 p. [in Ukrainian].
4. Demidova, L. (2010). Maino yak predmet zlochynu [Property as a subject of crime]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk*. No. 3 (62). Pp. 267–275 [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] vid 13.04.2012 No. 4651-VI [in Ukrainian].
6. Pyrih, I.V., Samsonova, V.V. (2017). Metodyka rozsliduvannia kradizhok, vchynenykh na terytorii sadivnytskykh tovarystv ta dachnykh kooperatyviv [Methods of investigation of thefts committed on the territory of horticultural societies and country cooperatives]: monohrafiia. Dnipro. 152 p. [in Ukrainian].
7. Sirenko, O.V. (2012). Kryminalistychna kharakterystyka kradizhok, hrabezhyv ta rozbiinykh napadiv, vchynenykh nepovnlitnymy [Forensic characterization of thefts, robberies and robberies committed by minors]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Irpin. 204 p. [in Ukrainian].
8. Soroka, I.V. (2017). Rozsliduvannia kradizhok maina hromadian, uchynenykh nepovnlitnymy [Investigation of theft of property of citizens committed by minors]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Dnipro. 257 p. [in Ukrainian].
9. Chaplynskyi, K.O. (2011). Taktychni pryiony provedennia obshuku [Tactics of search]. Pp. 208–214 [in Ukrainian].
10. Shcherbakova, H.V. (2006). Pochatkovyi etap rozsliduvannia rozboiv, vchynenykh z metoiu zavolodinnia pryvatnym mainom hromadian [The initial stage of the investigation of robberies committed with the aim of seizing the private property of citizens]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kyivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kyiv. 200 p. [in Ukrainian].